

SIMILIVM SYLLOGARVM INDICIA
IN CORPORE LAVRESHAMENSI COD. VAT. PAL. 833.

I. VETERVM SYLLOGARVM CORPVS LAVRESHAMENSE. Codex Vaticanus Palatinus 833, olim monasterii Laureshamensis s. Nazarii, f. 27-82 notissimam syllogen servat, quae vulgo Palatina appellatur; editam a Grutero post Corpus inscriptionum antiquarum p. 1163-1177. Qua editione huius syllogae neque tota series, neque genuina indoles et origo innotuerunt. Gruterus enim, quum Christiana epigrammata e codice Palatino describeret, lectorem haud monuit titulos ethnicos a se praeteriri; quos suis locis in corpore inscriptionum antea posuerat. Praeterea varia manu libellus exaratus est: eiusque diversae et altera ab altera ita distinctae partes sunt, ut plures syllogas in Laureshamensi codice esse collectas, re examinata, certo intellexerim. Quare quae hactenus sylloge Palatina dicta est, mihi erit corpus Laureshamense veterum syllogarum: quas alteram ab altera separandas et proprio singulas loco in hanc seriem referendas censeo. Cuius propositi rationem redditurus, de toto corpore Laureshamensi statim exponam.

2. CODICIS VAT. PAL. 833 DESCRIPTIO, AETAS. Codex Vaticanus Palatinus 833, membranaceus in 8°, continet primo f. 1-25 Bedae martyrologium manu saeculi noni vel decimi. Qui hunc libellum cum altero compegit, paginarum margines non sine scripturae damno exsecuit: utriusque sic libelli membranae sunt adaequatae. Id non ante saeculum XV factum iudico. Ad marginem enim ultimi mensis martyrologii manu saeculi XIV vel ineuntis XV (f. 22') scriptum est: *Redde sc̄o Nazario librum qui pertinet ad eum in laurissa*. Liber nempe martyrologii solus bibliothecae Laureshamensi reddendus erat: secus haec scripta fuissent ad calcem *libri epitaphiorum*. Itaque martyrologio eum ea quae sequitur sylloge inscriptionum nihil commune initio fuit. Haec constat quaternionibus octo, membranis levigatis, scriptura eleganti et minuta saeculi fere noni vel ineuntis decimi: in summa pagina 26, quae fuit huius libelli prima, tota vacua manu saeculi XV: *Epithavia sanctorum Ad laurissam*. Folio 26 verso, quod item vacuum erat, manus saeculi X scripsit rythmum in honorem Ioannis Baptistae¹. Alterum folium, in quo libelli titulus pingi de-

(1) Carmen rhythmicum, nondum fortasse editum, ad fidem codicis exhibeo:

Inlaude summi verbi dei preconiis multis adpresens notantis.
Armoniae plebis sacra festa colentis, dignis sonent tripudiis.
Hic impiae uesaniae herodis regis affectat dirimi crimina.
Quae perpetrat continuo incestus sui germani coniuge philippi.
Idfurens haec belua cognoscens eum odio habuit.
Incitat ac ludiam regna promissa penitus rennuet, vel careat.

buit, desideratur. Folio olim 3, nunc 27, sylloge incipit, neque inde quidquam periit: ad marginem epigrammatum primi et secundi antiqua manu adscriptum est *P̄ (primum)*. II. Hic ipse *epitaphiorum* liber saeculo iam decimo erat in bibliotheca Laureshamensi. In indice enim librorum Laureshamensium scripto saeculo X (cod. Vat. Pal. 1877 f. 32) inter varii argumenti opuscula legitur: *Epitaphia seu ceteri versus in quaternionibus VIII*¹. Quaternionum numerus cum libro *epitaphiorum*, qui ex ea bibliotheca ad nos pervenit, exacte concordat. Haec notatio conferenda est cum indice paulo antiquiore, manu saeculi IX; in quo (cod. cit. f. 79) postremo loco extra ordinem additum est: *Epitaphia seu ceteri vers̄ in quaternionib. VIII*. Epitaphiorum liber in bibliothecam inlatus est post confectum indicem priorem, et ante quam alter in classes distributus coepisset describi: saeculo nempe circiter nono exeunte vel ineunte decimo. Qui ad recentiora tempora codicem Palatinum 833 detruserunt², non palaeographiae tantum legibus, sed veterum quoque indicum testimonio refelluntur.

3. IN CORPORE LAVRESHAMENSI COLLECTAE SVNT PLVRES SYLLOGAE ALTERA AB ALTERA SEPARANDAE. Folia 27-54^r eadem manu sunt exarata, locorum indicibus accurate expressis et minio pictis, item primis uniuscuiusque tituli litteris rubrica scriptis: 54^r, 55^r alia manu eiusdem fere aetatis littera nulla minio picta: 55^r-82^r tertia manu priori simili, locorum indicibus omissis, spatio, quo illi scribi debuerunt, vacuo, initiis titulorum et versuum (in hexametris) quemadmodum in priore parte, rubrica distinctis. A folio 82 verso ad ultimam codicis paginam, quae scriptura vacabant, quarta manus saeculi fere decimi hymnos de-

Solum sacri capitis particeps mereretur feruens suadet meretrix.
Haec libens satis faciens matri furenti cupit lance sibi donari.
Quem rex impius plecti iussit protinus. Caput ipsius lictor
affert ocius.
Hunc quaes(o) ut cunctis populis infonte sacro tinctis
fautor extat celebris.
Nescelere intanto dediti fiant, sed sacris donis carismatum prediti.
Ut inperennibus mereantur consortes fieri ipsius;

(1) V. Mai, Spicil. Rom. V. P. I p. XVIII et 193; Wilmanns in *Rhein. Mus.* XXIII p. 392, qui haud recte mutare tentat *ceteri in coemeterii*. In eodem indice f. 29, itemque in altero paris fere aetatis (Vat. Pal. 57 f. 7): *epitaphia in basilica sci Petri seu versus*. Hoc titulo quae sylloge significetur, inquiremus capite II.

(2) Gruterus *centum aliquot retro annis* codicem scriptum videri dixit (l. c. p. 1163): Caietanus Marini in quadam scheda (quo in volumine ea nunc collocata sit, quaerere non vacat) saeculo circiter XII: Angelus Mai (Script. vet. V praef. p. V) circiter XI, quem sequutus sum tomo I p. VII*: nunc rectius a Bethmanno (in *Perth Archiv* XII p. 343) saeculo nono, a Duemmlero (Poetar. aevi Carolini I p. 99) decimo codex adtribuitur.

scriptis in laudem Caeciliae, Nazarii, Vincentii, Sebastiani martyrum. Tertia manus usa est sylloge inscriptionum epigraphica urbana, mixtis Spoletinis et Ravennate, confecta saeculo septimo; cuius primae origines et forma, post operam in Corbeiensi codice syllogen Centulensem, manifeste apparent. Itaque ea separanda est a praecedentibus et subiungenda Centulensi (VII) loco VIII. Prima manus syllogae sunt descriptae. I. Sylloge urbana completa saeculo IX a f. 26 ad 35; cui altera manus numeros series inscriptionum atramento coepit adscribere, post numerum III coeptam intermisit: ei locus fiet inter syllogas saeculi noni (n. XIII). II. Post f. 35 paene vacuum libellus, cui titulus EPITAPHIA APOSTOLICORVM IN ECCLESIA BEATI PETERI; continet tredecim epitaphia Romanorum pontificum, singulis prima manu numerus rubrica adscriptus est; epitaphium Elpidis uxoris Boethii sine numero appendicis ritu continet hanc seriem claudit. De cuius origine et germana forma sylloge Viridunensis (XII) nos edocebit, confecta saeculo octavo: libellus Laureshamensis epitaphium nullum recenset *apostolicorum*, qui post saeculum septimum defuncti erant; locum occupabit XI ante syllogen Viridunensem. III. Folios 41-54, nullo interiecto spatio, sequitur sylloge Italica circumpadana et subalpina collecta saeculo nono; eius variasse opera, qui syllogen primam urbanam confecit, sane compilavit. Locorum tamen indices in sylloge urbana singulis titulis sunt plene et diligenter appicti: in Italica non item. Haec prima erit post syllogas urbanas XVI. Inter syllogen tertiam Italicam et quartam urbanam in corpore Laureshamensi paginae duae vacuae relictae fuerant, quas antiqua manus saeculo IX vel X implevit appendice carminum ex aliis syllogis inscriptionum urbanarum: haec appendix post syllogas urbanas ultimo loco censetur n. XV.

4. AUCTOR CORPORIS LAVRESHAMENSIS CHRISTIANA EPIGRAMMATA COLLEGIT; IN LIBRIS VEL SCHEDIS, QUIBUS ILLE VSVS EST, OMNIS GENERIS TITVLI ETIAM ETHNICI ERANT DESCRIPTI. Auctorem corporis Laureshamensis Christianas inscriptiones, praesertim metricas, colligere voluisse res ipsa demonstrat. Libris tamen vel schedis usus est, in quibus omnis generis tituli etiam ethnici, quemadmodum in sylloge Einsidlensi, erant descripti. Cuius rei indicia in Gruteri editione suppressa paucis exponam. Folio 35 desinit prima sylloge urbana saeculo nono confecta: vacuum spatium, quod inter eam et *epitaphia apostolicorum* relictum erat, eadem manus litteris partim atramento, partim rubrica eleganter

scriptis implere coepit aliis titulis; quos a Christianis, vel a superiore sylloge videtur voluisse separare, ultimo epigrammate Christiani argumenti uncis minio pictis incluso. Tituli extra ordinem additi sunt tantum duo: alter monumenti publici, alter sepulcri. Ille descriptus est ex arcu, qui in hoc codice dicitur *prima porta Romae*; ideoque in urbanae syllogae fere initio eum titulum recensitum fuisse verisimile est, qua de re infra in scholiis ad n. 1. Titulus sepulcri in aversa pagina loci indicio caret, videtur tamen urbanus (v. comm. ad n. 2): est cuiusdam Q. Cornelii Q. L. Menippi, quem nulla praerogativa commendabat; e libro nempe vel schedis, in quibus (quemadmodum in membrana Scaligeri et codice Einsidlensi) vulgaria quoque priscae aetatis epitaphia erant descripta. Lectionis corruptela indicio est exemplum a Laureshamensi antiquario adhibitum detritum fuisse vel a detriti codicis prava lectione propagatum. Eadem observanda redeunt in calce syllogae Italicae f. 53, 54. Haec desinit in Christiano epigrammate Eporediensi: post breve intervallum scriptor codicis adiecit titulos tres ethnici, nullo appicto locorum indicio. Primo et alteri praescripsit EPYT̄; et sunt vere duo epitaphia; tertio illud lemma haud appinxit, nec sine causa. Scilicet recte intellexit illud non esse *epitaphium*, sed titulum Mercurio sacrum. In eo sevir Augustalis et honoris Augustalitatatis mentio fit; originis minime urbanae certum indicium. Hos igitur titulos codicis scriptor cepit e libro vel schedis, in quibus descripta erant ethnica epigrammata Italiae, Christianis circumpadanae et subalpinae regionis carminibus, opinor, mixta. Neque in his deerant tituli diis dedicati (vide n. 5). Non ab ipsis certe lapidibus, sed a manu scriptis chartis vel membranibus hos titulos Laureshamensis antiquarius excepit: quippe qui absurde mutaverit SEIS in *sanctis* (v. n. 4), VIVIR in *cuius* (v. n. 5). Minuta et vulgaris scriptura his erroribus ansam dedit: *seis* = *scis*, *sanctis*; *uivir* = *cuius*. His indicibus edoctus affirmo conditori corporis Laureshamensis carminum Christianorum e syllogis epigraphicis praesto fuisse unum saltem et alterum libellum, in quibus cum Christianis epigrammatibus publici quoque et privati omnis generis tituli erant collecti; eumque, his omissis, Christiana sectatum; omisorum tamen quasi specimina et appendices vacuis in chartis adscripsisse.

Sequuntur e codice Palatino 833, id est e syllogis vel schedis a Laureshamensi antiquario adhibitibus, excerpta ea, de quibus praefatus sum.

EXCERPTA E CORPORE LAVRESHAMENSI

1. IN PRIMA PORTA ROMAE.

f. 35

Imperatores caesares .

D . D . D . N . N . N . Gratianus . Valentinianus .

Ettheodosius . pii felices . semper . augg .

Arcum adconcludendum opus omne porticum

maximarum a&erni nominissui pecunia

propria fieri ornario iusserunt .

[In aversa pagina post trium versuum spatium
vacuum]

2. Q . cornelius Q . L . menippus sacrarius

f. 36

fecit sibi & c&eris libertabusq . suis

posterisq . eorum .

1. Vide supra syllogen Einsidl. (II) n. 16, ubi hic titulus ponitur *in arcu proximo pont(i) s. Petri*. Corpus vero Laureshamense eundem titulum indicat *in prima porta Romae*. Res attente consideranda; quippe quae difficillimas quaestiones attingat de porta vel portis Urbis ad pontem Aelium; de quibus, post Georgii Goett commentationem de porta Aurelia (Monachii 1877), nuper disputavit Jordanus, *Topogr.* I, 1 p. 375 et seqq. De porta, quae saeculo iam sexto vulgo s. Petri dicebatur (Jordan, l. c. p. 375; cf. *Bull. crist.* 1869 p. 11) et a Procopio Aurelia, a topographo saeculi septimi in Willelmi Malmesburiensis historiis Cornelia appellata est, tres sententiae sive opiniones positae sunt. Alii eam statuunt ultra pontem in munitione Hadriani; alii cis Tiberim ante pontem; qui utrumque conciliare tentant, geminatam portam in utraque fluminis ripa constituunt. Saeculo certe duodecimo porta antiquioribus Cornelia, ultra pontem, corrupto vocabulo mutata in Collinam, sita erat *ante Castellum Hadriani* (Jordan, l. c. p. 386). Ego nondum auditum testem induco: a quo docemur arcum porticum maximarum ante pontem Aelium habitum esse tamquam portam urbis Romae cis Tiberim. Altera ergo eo loco porta minime videtur fuisse. Quae s. Petri dicebatur et vere porta Urbis erat, ultra pontem, id est in dextera ripa Tiberis, erit quaerenda: in sinistra arcus *concludens opus omne porticum maximarum* ante saeculum septimum vel octavum vice portae quodam modo fungebatur.

Antiquus, a quo pendet codex Laureshamensis, veniens a basilica Vaticana Urbem primo ingressus est per arcum porticum maximarum, quem *primam portam* Romae appellavit: inde orsus iter urbanum epigraphicum, hunc titulum omnium item primum (saltem intra Urbem) posuit: eum idcirco Laureshamensis antiquarius, Christianae syllogae profanam appendicem instruere incipiens, descripsit. Ille vero, a quo pendet codex Einsidlensis, via Salaria veniens, per mediam Urbem ad pontem Aelium, Hadrianum, basilicam Petri perrexit: neque arcus porticum maximarum ei *prima porta Romae* esse potuit. Syllogarum itaque Einsidlensis et Laureshamensis fontes videntur omnino diversi: quamquam v. 6 in utroque codice *ornario* (em ORNARIQ.), de qua lectione supra dixi p. 22, 16.

2. Ex hoc solo codice Gruterus 1088, 9 et C. I. L. VI. 9869. — V. 2 Gruterus em. LIBERTIS, codex *ceteris*. Quae falsa lectio indicium est scripturae in vetere potius membrana, quam in lapide detritae; nam *libertis*, *ceteris* facilius commutari potuerunt litteris minoribus vulgaribus, quam quadratis e lapide. Item v. 1 *sacrarius* probabiliter mutandum *sagarius* (vide C. I. L. I. c.). Sane plures Quinti Corneli Q. L. sagarii Romae fuerunt (C. I. L. I. c. 9866-68): quo confirmatur origo tituli urbana; eumque ad inscriptionum syllogen, quae a *prima porta Romae* incipiebat pertinere verisimile est. In hoc titulo notas Q., Q. L., item in titulo 1 D. D. D. N. N. N. et *augg.* librarius minipinxit; qua de re vide ad n. 5.

[Post EPYT(aphium) CIU(itatis) EUREIAE
id est Eporediae]

EPYT̄

f. 53'

Feci quoduolui uiuus monumentum

ubi ossa & cineres a&ernum requiescerent mihi

EPYT̄

f. 54

C. paguri . C . L . gelotes hospes resiste

& tumulum hunc . excelsum . aspice . quocontinen-

tur ossa paruae a&atulae sepulta . haec

sita . sum . uerna . quo ius . a&atulae grauitatē
officio & lanificio p̄stitit ei queror fortunae
cassum . tam . iniquom & graue nomen ei
quaeras exoraturi . Salviae ualebis hospes
opto utsanctis felicior

5. Mercurio sacrum . mattius patrobis .

uestiarius . tenuarius . cuius & augusta . L̄ .

ob honorem augusta . L̄ .

3-5. Post epitaphium metricum Christianum civitatis
Eureiae (Eporediae) appendix inscriptionum ethnicarum
breui interiecto spatio separatur a superiore serie Christia-
narum, quae continua est in sylloge Italica circumpadana
et subalpina. Huius unius codicis ope inscriptiones 3-5 ad
hanc diem innotuerunt. Harum alteram et tertiam Gru-
terus (1067, 8; 1152, 2), nullo teste, Romae adtribuit:
Mommsenus (C. I. L. V, 6777, 6808, 6811) omnes inter
Eporedienses recensuit. Ceterum cuius civitatis vel oppidi
sint, ignoratur: mentio seviri Augustalis (n. 5) ultimum
certe titulum ad Urbem minime pertinere confirmat.

3. Ex hoc codice C. I. L. V, 6811.

4. Ex eodem codice Gruterus 1152, 2: nescio quo er-
rore, *Romae ad s. Petri et Pauli*. C. I. L. V, 6808; ubi
de elegantis carminis restitutione Hauptius post Bueche-
lerum, Anthol. Lat. spec. I p. 11. Hauptii exemplum,
ex uno alterove loco mutatum, proponam.

C . PAGURI . C . L . GELOTIS

HOSPES . RESISTE . ET . TVMVLVM . HVNC . EXCELSVM . ASPICE

VNO . CONTINENTVR . OSSA . PARVAE . AETATVLAE

SEPVLTA . HEIC . SITA . SVM . VERNA . QVOIVS . AETATVLA

GRAVITATEM . OFFICIO . ET . LANIFICIO . PRAESTITIT

QUEROR . FORTVNAE . CASSVM . TAM . INIQVOM . ET . GRAVEM

NOMEN . SEI . QVAERAS . EXARATVM . SALVIA . Est

VALEBIS . HOSPES . OPTO . VT . SEIS . FELICIOR

Extremos versus fuisse corrosos, neque ab antiquario fa-
cili conjectura suppletos, codicis lectio in vv. 2, 6 manifeste
mutila ostendit. Quare in 5 et 7 idem vitium agnosco; et
praestitit ei supplendum censeo praestiteit; *Salviae*, *Salvia*
est. Ceterae emendationes Buechelero et Hauptio debentur.

In v. 4 *verna* non domi natam significat, sed vernae ae-
tatis florem: v. 6 *cassum*, quemadmodum "Ciceronis tem-
poribus paulumque infra" scribi consuevit, teste Quinti-
liano I, 7, 20. De v. ultimo sagaciter Hauptius: "seis cum
esset scriptum in apographo, fuit qui *scis* sibi legere
videretur, hinc stolide factum *sanctis*". His aliisque in-
diciis clare patet primo syllogae auctori, qui lapidem vi-
dit, tituli exemplum in Laureshamensi codice exaratum
minime esse adtribuendum: exemplo iam corrupto Lau-
reshamensis antiquarius usus est, vel recte descriptum ipse
corruptit. Cf. errores tituli n. 5 et quae scripsi p. 37 § 4.

5. Ex hoc codice Gruterus 1067, 8 *Romae*: C. I. L.
V, 6777. Emendanda v. 1 M . ATTIVS, 2 VIVIR,
AVGVSTAL, 3 AVGVSTAL.

Ad hanc inscriptionem respexi supra (p. 15), quum ti-
tulos etiam diis sacros in huius aetatis syllogas receptos
esse affirmavi; ii in Einsidlensi certe codice sive casu sive
singulari auctoris proposito, non communi monachis reli-
gione, desiderantur (cf. IV, 6). Titulus 5 non eadem, qua
superiores, ratione (quamquam eadem manu) exaratus in
codice est. Titulorum 3, 4 primae litterae et 4 notae etiam
C, L sunt minio pictae; ritu primae manus ab initio li-
belli ad f. 54: in 5 rubrica nulla. Alio nempe tempore,
alio facile e fonte, inscriptio Mercurio sacra in ultima ap-
pendice addita est. Eam tamen non e lapide, sed e manu
scripto apographo exceptam lectionis corruptelae demon-
strant. Qui primus lapidem descripsit ipsas litterarum for-
mas servavit: cuius diligentiae indicium est forma litterae
L̄; eam semel iterumque codicis scriptor pro alicuius vo-
cabuli nota habuit ideoque punctis circumscripsit. Videtur
cogitasse de L. (Livia?) Augusta: inscitiae eius in re epi-
graphica documentum insigne.